

ริมน้ำโขงเดือนเมษายน บางจุดอย่างแถว
อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย จะเห็นต้น
หนังกุ้งออกดอกแดงสะพรั่งทาบผืนฟ้าสีคราม
เข้ม

นี่คือสัญลักษณ์ที่บ่งบอกว่า ฤดูแห่งการล่าปลา
บึกมาถึงแล้ว อย่างที่ แก่งคอนผีหลง ในเขต
เชียงของนั้น เล่ากันว่า ในช่วงหน้าร้อนมีคนเคย
เห็นปลาบึกตีหางสู้กัน

บ้านหาดไคร้ อำเภอเชียงของ ปกติจะคึกคักไป
ด้วยผู้คน เพราะที่นี่เป็นเพียงแห่งเดียวที่จับปลาบึก
ได้ ซึ่งก่อนจะจับปลาก็ต้องมีการทำพิธี “ขอจับ”
เพราะถือว่าปลาบึกนั้นมีเจ้าแม่ดูแลอยู่ ปลาตัวโตที่
ถึงแก่อายุขัยก็จะขึ้นมาให้จับ โดยผู้ที่จับต้อง
เป็นคนในหมู่บ้าน มีโควตาคนละไม่เกิน 2 ตัว
และเมื่อจับได้จะต้องส่งปลาบึกให้กรมประมงตรวจ
สุขภาพเสียก่อน เพื่อรีดไข่และน้ำเชื้อจากพ่อ-แม่
พันธุ์ที่สมบูรณ์นำไปผสมเทียม

อย่างเมื่อ 8-9 ปีก่อน กรมประมงเคยได้แม่
พันธุ์ 2-3 ตัว ผสมเทียมได้ลูกปลาบึกออกมาหลาย
ล้านตัว ทำให้กิจการปลาบึกคึกคักยิ่งนัก นอกจากนี้
จะมีลูกปลาให้ปล่อยลงน้ำโขง ยังนำไปเพาะใน
แหล่งเพาะพันธุ์ปลาปิดได้อีก และเป็นผลให้กิจการ
ร้านอาหารริมโขงขายดิบขายดีไปตามๆ กัน

เดี๋ยวนี้พอถึงหน้าปลาบึกวางไข่บ้านหาดไคร้ยัง
มีการบวงสรวงเจ้าแม่อยู่ เพราะถือเป็นประเพณี
สำคัญของชาวริมโขง แม้จะจับปลาไม่ได้มา 3 ปี
แล้วก็ตาม

เรียน จินะราช อดีตประธานชมรมปลาบึก บอก
ว่า “พอมองเห็นตัวอยู่ แต่ไม่เจอมัน จับไม่ได้มา 3
ปีแล้ว เพราะกระแสน้ำไม่ค่อยปกติ บางครั้งก็ขุ่น
บางครั้งก็ใส”

เมื่อก่อนจับได้เยอะ บางปีได้ 60-70 ตัว หลัง

จากกรมประมงเริ่มผสมเทียมในปี 2546 ทำให้ปลาบึกเป็นที่ต้องการของตลาด
ราคาปลาบึกก็สูงขึ้น ตัวหนึ่งได้ 40,000-50,000 บาท ทำให้ชาวบ้านหันมา
จับปลาบึกกันมากขึ้น เพราะได้เงินเป็นกอบเป็นกำ

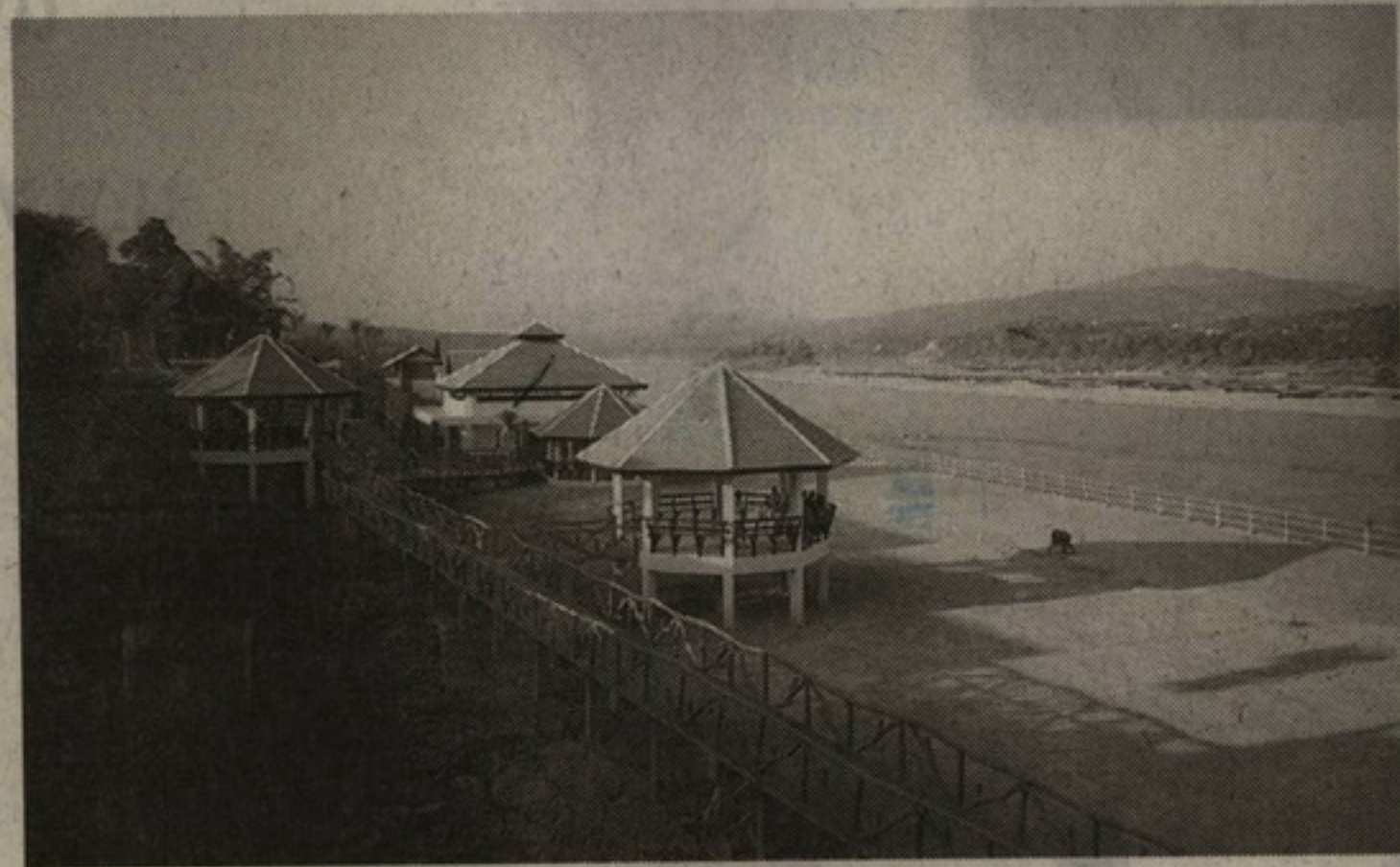
“ที่จับกันได้ตัวเล็กสุดน้ำหนักก็ 100 กิโลกรัม ตัวขนาดรวม 300 กิโลกรัม
ก็เคยได้ ปลาบึกพวกนี้ตามคำร่ำลือว่าจะอยู่ในถ้ำใกล้ๆ ‘หลวงพระบาง’ พอถึง
ฤดูน้ำมา ก็มาตามกระแสน้ำขึ้นไปวางไข่ อย่างหาดไคร้เป็นแค่ทางผ่านของ
ปลาไปวางไข่ ที่สมัยปู่ย่าว่าปลาบึกจะว่ายไปวางไข่ที่ ‘ตาลี’ ประเทศจีน แต่ตอน
หลังมันไปวางไข่แถวเชียงแสนก็มี เพราะไข่สุกเสียก่อน”

โครงการปรับปรุงร่องน้ำเพื่อการเดินเรือพาณิชย์ขนาดใหญ่ ภายใต้แผน
พัฒนาสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ซึ่งในระยะแรกจะทำการระเบิดแก่งคอนผีหลง ตั้งแต่
บริเวณอำเภอเชียงแสน เชียงของ ถึงเวียงแก่น จะแล้วเสร็จภายในปี 2547 นี้
จึงส่งผลกระทบต่อปลาบึกเต็มๆ

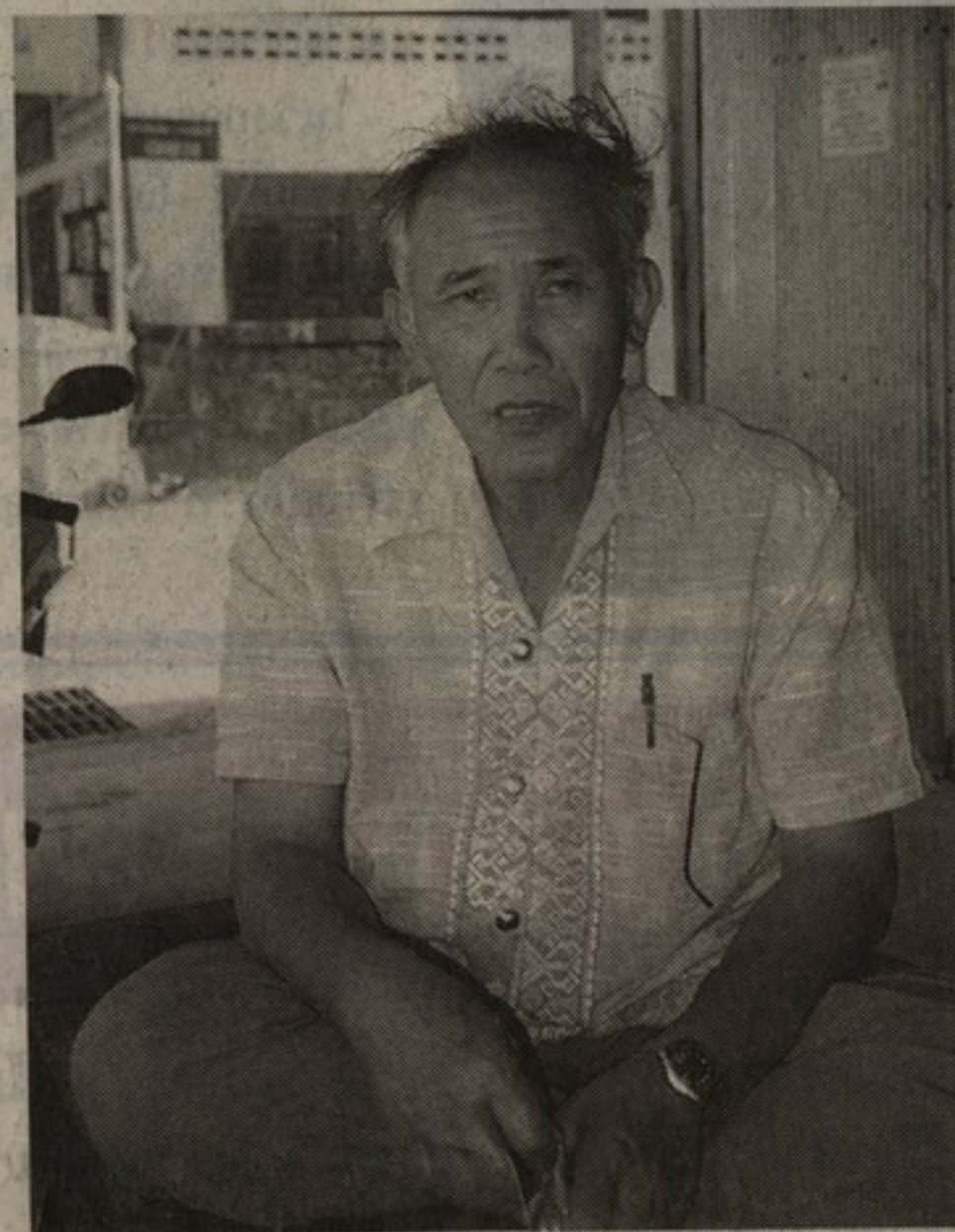
ไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ ผู้อำนวยการเครือข่ายแม่น้ำเอเซียตะวันออกเฉียงใต้
ชี้แจงว่า ปลาบึกที่แล้วสภาพสากลว่ด้วยการอนุรักษ์ หรือไออียูเอ็น ประกาศ
ให้ปลาบึกเป็นสิ่งมีชีวิตที่ใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่งยวด

จากเดิมปลาบึกเป็นปลาที่พบได้ในลุ่มน้ำโขง โดยเฉพาะลุ่มน้ำโขงตอนล่าง
แต่ปัจจุบันพบเพียงที่ทะเลสาบเขมร ปริมาณลดลงกว่า 80% ส่วนที่หาดไคร้ที่

อวสาน ‘ปลาบึก’ ราชาแห่งน้ำโขง

ทำปล่อยพันธุ์ปลาบึก และว่าที่พิธีภักษ์ปลาบึกน้ำโขง
ลงทูลไป 9.7 ล้านบาท กลายเป็นที่วิ่งเล่นของเด็กๆ ในเชียงของ

พ่อเรียน จินะราช อดีตประธานชมรมปลาบึก

เชียงของ แหล่งจับปลาบึกใหญ่ที่สุด 3 ปีที่ผ่านมา
จนถึงปัจจุบัน ไม่สามารถจับปลาบึกได้เลย

“กรมประมงบอกว่าผสมเทียมปลาบึกได้ จริงๆ
แล้วไม่ประสบความสำเร็จเพราะมันไม่สามารถจะมี
ไข่และน้ำเชื้อสำหรับการผสมพันธุ์ให้ลูกรุ่นต่อไป
ที่มีอยู่ตอนนี้คือ เอาไข่เอาน้ำเชื้อจากปลาบึกใน
ธรรมชาติที่แข็งแรงสมบูรณ์มาผสมพันธุ์

ถ้าปลาบึกในธรรมชาติหมดไปก็ไม่สามารถจะ
ผสมเทียมได้ นั่นคือ ปลาบึกก็หมดไป”

ตรงนี้เกิดขึ้นพร้อมกับการกักเก็บน้ำในลำน้ำโขง
เริ่มจากปี 2537 เป็นต้นมา เมื่อเขื่อนมันวานในจีน
เริ่มกักเก็บน้ำ ระดับน้ำในแม่น้ำโขงก็เริ่มผิดธรรมชาติ
จริงๆหน้าแล้งปลาจะขึ้น ปากฎว่าหลังจากนั้น
ปริมาณปลาบึกลดลงอย่างรวดเร็ว จนจับไม่ได้เลย
ซึ่งถ้ามีการระเบิดแก่งคอนผีหลง จะเท่ากับ

เป็นการทำลายโอกาสของการมีชีวิตรอดของปลา
บึก เพราะบริเวณตั้งแต่บ้านเมืองกาญจน์จนถึง
เชียงแสนเป็นที่แห่งเดียวที่ยังพบว่าเป็นแหล่งวาง
ไข่ของปลาบึกที่อพยพมาจากหลวงพระบาง

“ปลาบึกที่ขายตามท้องตลาด ส่วนใหญ่เป็น
ปลาสวย เพราะเป็นปลาหนึ่งเหมือนกัน หรือ
ลูกปลาบึกที่ได้จากการผสมเทียมแล้วหลุดไปอยู่ที่
บ่อปลาเอกชน แล้วเอามาขาย”

กับความเชื่อที่ว่า กินปลาบึกแล้วอายุยืน จริงๆ
แล้วมันไม่จริง ความเชื่อไม่ใช่ความเชื่อของคน
ท้องถิ่น แต่เป็นความเชื่อของคนจีนที่ถูกนำมาใช้
เพื่อประชาสัมพันธ์ให้คนมาเที่ยวเชียงของมากขึ้น
ให้มากินเนื้อปลาบึก แต่...

ทุกวันนี้ก็ต้องอาศัยพ่อ-แม่พันธุ์จากแม่น้ำโขง
เพื่อขยายพันธุ์ปลาบึก